
GLOBALIZATION AS A NEW ACCULTURATION

Edi Kela International University of Struga, N. Macedonia, e.kela@eust.edu.mk**Burim Memeti**International University of Struga, N. Macedonia, b.memedi@eust.edu.mk

Abstract: Throughout history, communication has taken place through various communication channels and processes, such as trade, traffic, people's migration, folklore, and often through military conflicts. They led to numerous fundamental acculturation changes. Every kind of communication and exchange involved the transmission of information and the diffusion of cultural elements, such as ideas and ideology, inventions and innovations. Primary, and at the same time, the best mediator for communication is the language. The language, with all the found ways of fixing in tangible symbols, falls into the prehistory of what is now called the communication system. By creating an alphabet, and thus the possibility of written communication, conditions have been created for connecting and socializing people on a civilized scale. Starting with Johan Gutenberg, the inventor of the printing technique, that is, the civilization of the letter, the application of the printing machine, begins with a new culture that was developed by finding new communication channels (telegraph, telephone, radio, gramophone records, film, television, satellites, computers, the Internet). So that new inventions, especially in the field of digital electronics, are not waiting for centuries but are available in a very short time. It all enables transcontinental transmission, making the world truly become a "global village" (McLuhan), while culture receives a planetary character.

Keywords: communication, globalization, acculturation

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА КАКО НОВА АКУЛТУРАЦИЈА**Еди Кела**Меѓународен Универзитет во Струга, e.kela@eust.edu.mk**Бурим Мемети**Меѓународен Универзитет во Струга, b.memedi@eust.edu.mk

Резиме: Низ историјата комуникацијата се одвивала низ различни комуникациски канали и процеси, како што се трговија, сообраќај, миграциите на народите, фолклорот, а многу често и преку воените судири. Преку нив доаѓало до многубројни коренити акултурациски промени. Секој вид на општење и размена подразбирала пренос на информации и дифузија на културните елементи, како идеи и идеологија, изуми и иновации. Примарен, а воедно и најдобар посредник за комуникација е јазикот. Јазикот, со сите изнајдени начини на фиксирање во материјални симболи, спаѓа во предисторијата на тоа што денес се нарекува комуникациски систем. Со создавањето на писмо, а со тоа и на можноста за писмена комуникација, создадени се услови за поврзување и општење на луѓето во цивилизациски размери. Почнувајќи од Јохан Гутенберг, пронаоѓачот на техниката за печатење, односно цивилизацијата на писмото, примената на печатарската машина, се започнува со една нова култура која се развивала со изнаоѓањето на нови комуникациски канали (телеграф, телефон, радио, грамафонски плочи, филм, телевизија, сателити, компјутери, Интернет). Така што денес новите изуми, особено од областа на дигиталната електроника, не се чекаат векови туку се достапни за многу кратко време. Сето тоа овозможува трасконтинентален пренос, со што светот навистина стана „глобално село“ (Маклуан), додека културата добива планетарен карактер.

Клучни зборови: комуникација, глобализација, акултурација

ВОВЕД

Земајќи ја предвид познатата мисла на Маклуан за светот како глобално село, односно за поврзаноста на настаните на едниот крај на светот со оние на другиот (настаните од едниот влијаат врз настаните на другиот крај на светот), се поставува прашањето за таквите процеси на лингвистичко рамниште, односно за интеракцијата од таков тип на јазично ниво.

1. ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ВРЗ ЈАЗИЦИТЕ

Низ историјата комуникацијата се одвивала низ различни комуникациски канали и процеси, како што се трговија, сообраќај, миграциите на народите, фолклорот, а многу често и преку воените судири. Преку нив доаѓало до многубројни коренити акултурациски промени. Секој вид на општење и размена подразбирала пренос на информации и дифузија на културните елементи, како идеи и идеологија, изуми и иновации. Примарен, а воедно и најдобар посредник за комуникација е јазикот. Јазикот, со сите изнајдени начини на фиксирање во материјални симболи, спаѓа во предисторијата на тоа што денес се нарекува комуникациски систем. Со создавањето на писмо, а со тоа и на можноста за писмена комуникација, создадени се услови за поврзување и општење на луѓето во цивилизациски размери. Почнувајќи од Јохан Гутенберг, пронаоѓачот на техниката за печатење, односно цивилизацијата на писмото, примената на печатарската машина, се започнува со една нова култура која се развивала со изнаоѓањето на нови комуникациски канали (телеграф, телефон, радио, грамафонски плочи, филм, телевизија, сателити, компјутери, Интернет). Така што денес новите изуми, особено од областа на дигиталната електроника, не се чекаат се векови туку се достапни за многу кратко време. Сето тоа овозможува трасконтинентален пренос, со што светот навистина стана „глобално село“ (Маклуан), додека културата добива планетарен карактер.

Ова укажува на фактот дека денес јазикот во повеќејазичните средини не е изложен само на меѓусебните директни влијанија на локално ниво туку индиректно, преку новите медиуми и нивната секојдневна употреба, врз јазикот и културата индиректно влијание имаат и други далечни култури. Новите начини на комуникација придонесуваат за стихийна употреба на глобалните термини и доколку ги анализираме јазиците кои се предмет на ова истражување, може да се констатира дека сите се изложени и се соочуваат со истиот проблем.

Примери: албански јазик: spikat од англискиот speak (зборува) наместо flet, abonim (одобрување) наместо pajtim, adapt (соодветен) наместо i përshtatshëm, apel (повик) наместо thirrje, aprovoj (одобрувам) наместо miratoj, dedikoj (посветувам) наместо kushtoj, determinoj (одредувам) наместо përcaktoj, diferencë (разлика) наместо ndryshim (dallim), eksperiencë (искуство) наместо përvojë, influencë (влијание) наместо ndikim, konkluzion (заклучок) наместо përfundim, perfekt (совршен) наместо i përkryer, prezent (присутен) наместо i pranishëm, prioritetet (предност) наместо përparsit, reflektoj (одразува) наместо pasqyroj, sinqeritet (искреност) наместо çiltërsi, triumf (победа) наместо fitore, special (посебен) наместо i veçant, çertifikatë (потврда) наместо vërtetim итн.

македонски јазик: интерна употреба наместо внатрешна, адаптивен наместо соодветен, апел наместо повик, рефлектира, перфектен, приоритет, инпут, триумфира, специјален, сертификат итн.

турски јазик: entegre (интеграција) наместо bütünlük, argüman (доказ) наместо kanıt, delil, bandrol наместо denetim pulu, branş (отсек) наместо dal, kol, briefing наместо bilgilendirme, defans (одбрана) наместо savunma, departman (оддел) наместо bölüm, duble (двојно или пар) наместо çift, efor (напор) наместо çaba, handikap (пречка) наместо engel, reel (вистинито, реално) наместо gerçek, star (свезда) наместо yıldız итн.

Од посочените примери може да се констатира следното: влијанието на новите медиуми создава еден унифициран речник и ние, и покрај тоа што не го зборуваме и не го разбираме јазикот, можеме да ја разбереме суштината бидејќи употребениот термин не е на изворниот јазик. На пример, ако еден Албанец каже Unë spikas, еден Македонец или Турчин (кои знаат англиски), и покрај тоа што не го знаат јазикот, може да разберат дека станува збор за зборување. Или, пак, доколку еден Македонец каже интерна, Турчинот може приближно да разбере дека станува збор за нешто внатрешно и слично²⁰². Овие примери ја посочуваат опасноста на која се изложени јазиците и културите во светот.

2. ШТО БИ ЗНАЧЕЛО ДА СЕ ЗБОРУВА САМО НА ЕДЕН ЈАЗИК?

Повеќе јазици значи повеќе култури, повеќе култури значи различни размислувања и сфаќања, различни размислувања и сфаќања значи културен и цивилизациски напредок. Историски, ако се обидеме да направиме мала ретроспектива поаѓајќи од писменоста, развојот на наука, уметноста и целосниот цивилизациски напредок до денес, ќе забележиме дека различни култури и народи во различни периоди дале свој придонес. Односно во цивилизациското издигнување сите народи дале свој придонес. Писменоста започнува во Азија, потоа се развива и се усовршува на другите континенти. Истото е и со науката и

²⁰² При истражувањето се сретнав со еден правник кој ми рече „Одлично би било сите луѓе на светот да зборуваат еден јазик“. Поаѓајќи од ова размислување, се обидов да направам групација на загубите и придобивките од зборување на еден јазик и создавање на една култура.

уметноста, започнува да се развива на одреден дел од светот и се шири низ другите делови и на тој начин и се развива. Различни култури, јазици, убедувања придонесуваат за севкупниот човечки напредок.

Ако се навратиме на дефинирањето на интелигенција и ако една од дефинициите за интелигенција е способноста за решавање на проблеми, би можеле да заклучиме дека цивилизацискиот и интелектуалниот напредок не се резултат на еден народ и на еден јазик. Низ историјата на човештвото постојано се појавувале и се појавуваат проблеми и решенијата, но проблемите секогаш доаѓале од различни краеве на светот. Само проблемот кој е разгледуван од различни перспективи може да се реши. Во политиката често го слушаме терминот едноумие; еден јазик и една култура би значело владеење на едноумие во целиот свет. Сите луѓе на светот би слушале иста музика, би се облекувале и хранеле на ист начин, архитектурата полека ќе станува иста и сл. Самото тоа ќе придонесе луѓето да размислуваат на ист начин и да гледаат од иста перспектива на секој настанат проблем. Ако како резултат на креативноста се создаваат научни и уметнички дела, тоа би значело ограничување на креативноста. Ограничувањето на креативноста е опасна за човечноста, а тоа во минимални размери веќе и може да се забележи. Ако направиме една мала анализа на фотографиите кои се вртат на социјалните мрежи, може да забележиме визуелно многу убави фотографии поставувани од фотографи од целиот свет. Но тематиката на фотографиите е речиси иста. Ако некој направи убава фотографија и таа почне да се врти и стане хит, по неа доаѓаат низа различни фотографии со слична или иста тематика. Зачувувањето на автентичноста на одредена култура и јазик нема само национална димензија, туку многу поширока. Токму поради сето тоа, глобализацијата претставува опасност за јазикот и културата, односно за севкупната цивилизација. Секако дека глобализацијата има позитивни економски и политички влијанија и не може да се избегне, но сепак, наметнувањето на сопствениот јазик и култура не треба и не смее да биде политичка стратегија на посилните држави, бидејќи во пошироки размери тоа би значело стагнирање на цивилизацискиот напредок и култура.

Да земеме пример од кулинарството. Дали денес во светот ќе имаше толку различни и вкусни јадења ако за основа се земеа вкусот и кулинарските специјалитети само од еден народ? Благодарение на различни светски кујни, денес се појавуваат различни нови специјалитети и секој при нивната подготовка додава нешто од сопствената кујна²⁰³.

Тука вреди да го споменеме и меѓународниот јазик есперанто, кој е формиран со цел луѓето кои зборуваат различни мајчини јазици да можат полесно да се разберат. Есперанто е меѓународен неутрален јазик кој не му припаѓа на ниту еден народ, ниту на одредена земја, со што не фаворизира ниту негира култури. Есперанто е јазик кој им припаѓа на сите луѓе кои го говорат и претставува мост кој поврзува различни култури.

Есперанто е јазик кој поради својата лесна, едноставна и правилна граматика, поради меѓународниот вокабулар е лесен за учење. Нучните истражувања покажале дека тој, во споредба со други јазици, многу полесно и побрзо може да се научи и дека е најлесниот јазик за учење.

Полскиот офталмолог Лазар Лудвиг Заменхоф, автор на есперантото, создавајќи го овој меѓународен јазик во 1887 година, сметал дека ќе придонесе во решавањето на меѓуетничките конфликти и недоразбирања меѓу полскиот, рускиот, германскиот и литванскиот народ кои живееле во Полска која била под руска власт. Секојдневниот живот на строго поделениот народ бил полн со омраза и меѓусебно непријателство. Овие народи зборувале различни јазици, па не можеле да воспостават вистинска комуникација. Идеата на Заменхоф е формирање на еден неутрален јазик кој на сите ќе им биде втор јазик и кој ќе придонесе за надминување на јазичната бариера и за меѓусебно разбирање меѓу народите. И покрај тоа што целта на есперантото е да понуди решение за недоразбирањата и конфликтите и да придонесе народите да имаат подобар дијалог, сепак, може да се каже дека не е многу успешен во реализирањето на својата цел. Секако дека глобализацијата, политичката и економската моќ имаат влијание врз ширењето на јазиците, односно политички моќните земји го наметнуваат својот јазик и култура, но ако се знае дека јазикот и културата се тесно поврзани, може да се заклучи дека прифаќањето на вештачки јазик кој не е изграден врз одредена

---

²⁰³ Пицата потекнува од Италија, но се подготвува насекаде во светот. Во Турција италијанската пица може да ја вкусите со ориентални зачини и намирници и таму е наречена „пица ориентал“.

култура и кој ги прифаќа сите култури а нема своја сопствена култура и идентитет, нема своја традиција, живот и секојдневје, односно се употребува само по потреба, не може да развие сопствена култура, сопствен идентитет, па аналогно на тоа, естетскиот дел од јазикот не би се развивал. Доколку се земе предвид дека во уметноста и естетскиот дел од јазикот уметниците се инспирираат од животните искуства кои ги носи секојдневјето, во тој случај на есперантото би му недостигала инспирација за формирање на уметнички дела, а уметноста е важен сегмент за еден јазик и култура. Значи, есперантото може да се спореди со професионалните симболи кои се употребуваат во хемијата, сообраќајот и слично.

Од моето искуство како професор во неколку приватни училишта кои во своите наставни програми како наставен јазик го нудат англискиот јазик, дојдов до следниот заклучок (станува збор за едно средно училиште и еден универзитет):

- Науката никогаш не може да се разбере целосно и детално доколку не се изучува на јазик кој најдобро се владее, односно мајчиниот,
- Учениците учат напамет,
- Обидувајќи се да ги совладаат термините на англиски, забораваат што изучувале во основното училиште, а со тоа и научната терминологијата на мајчиниот јазик која во иднина ќе им биде потребна,
- Не успеваат да го совладаат англискиот јазик на академско ниво (секако има исклучоци, бидејќи во ваков тип на училишта исклучително талентираните деца се школуваат со стипендија, односно без надомест за школарина, и токму тие деца се исклучоци).

Од сето ова може да се потврди старата турска поговорка која вели: *Bir çiçekle bahar olmaz – Една ластовичка не ја прави пролетта.*

ЗАКЛУЧОК

Денес јазикот во повеќејазичните средини не е изложен само на меѓусебните директни влијанија на локално ниво туку индиректно, преку новите медиуми и нивната секојдневна употреба, врз јазикот и културата индиректно влијание имаат и други далечни култури. Новите начини на комуникација придонесуваат за стихижна употреба на глобалните термини и доколку ги анализираме јазиците кои се предмет на ова истражување, може да се констатира дека сите се изложени и се соочуваат со истиот проблем.

Повеќе јазици значи повеќе култури, повеќе култури значи различни размислувања и сфаќања, различни размислувања и сфаќања значи културен и цивилизациски напредок. Историски, ако се обидеме да направиме мала ретроспектива поаѓајќи од писменоста, развојот на наука, уметноста и целосниот цивилизациски напредок до денес, ќе забележиме дека различни култури и народи во различни периоди дале свој придонес. Односно во цивилизациското издигнување сите народи дале свој придонес. Писменоста започнува во Азија, потоа се развива и се усовршува на другите континенти. Истото е и со науката и уметноста, започнува да се развива на одреден дел од светот и се шири низ другите делови и на тој начин и се развива. Различни култури, јазици, убедувања придонесуваат за севкупниот човечки напредок.

ЛИТЕРАТУРА

Stone, D., & Romero, E. Eds (2008), *The Influence of Culture on Human Resource Management Processes and Practices*, New York: Taylor&Francis.

Shoqata e Gjuhës Shqipe e Kosovës (2003), *Kulturë e gjuhës*, Prishtinë

Принстон, К., Г., (2007), *Толкување на културите*, Скопје, Магор.

Тунева, М., & Камењарова, Е. П. (2010), *Медиумите, граѓаните и интеркултурните комуникации*, Висока школа за новинарство и односи со јавноста, Скопје.